

Oblikovano: Pisava: 10 pt

Mednarodna raziskava bralne pismenosti PIRLS 2011

V Sloveniji bralno pismenost 9 do 10 letnih otrok merimo od leta 1991, ko smo izvedli prvo mednarodno raziskavo IEA *Reading Literacy*. Čez deset let, leta 2001, smo isto raziskavo ponovili, hkrati pa izvedli novo različico, Mednarodno raziskavo bralne pismenosti PIRLS (obe sta bili izvedeni istočasno pod okriljem IEA - Mednarodne organizacije za raziskovanje dosežkov v izobraževanju). PIRLS od takrat ponavljamo vsakih 5 let (2006, 2011).

V letu 1991 in 2001 smo testirali tretješolce, stare 9,9 let. V letu 2006 je bila polovica šolarjev tretješolcev (osemletkarji), polovica pa četrtošolcev (devetletkarji), v povprečju so bili vsi stari 9,8 let. V letu 2011 so bili vsi v PIRLS zajeti šolarji v Sloveniji četrtošolci, stari pa so bili 9,9 let.

V raziskavi PIRLS je v letu 2011 sodelovalo 49 držav oziroma šolskih sistemov (*Avstralija, Anglija, Avstrija, Azarbejdžan, Belgija (francoski del), Bocvana, Bolgarija, Kanada, Tajvan, Kolumbija, Hrvaška, Češka, Danska, Finska, Francija, Gruzija, Nemčija, Honduras, Hongkong, Madžarska, Indonezija, Iran, Irska, Izrael, Italija, Kuvajt, Litva, Malta, Maroko, Nizozemska, Nova Zelandija, Severna Irska, Norveška, Oman, Poljska, Portugalska, Katar, Romunija, Rusija, Savdska Arabija, Singapur, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Trinidad in Tobago, Združeni arabski emirati in Združene države Amerike, Južno afriška republika*). Poleg njih je sodelovalo še 6 političnih entitet, katerih dosežki niso zajeti v skupnem rezultatu, zato njihovih rezultatov v poročilu ne navajamo, iz Kanade Alberta, Ontario, Quebec, iz Španije Andaluzija, iz Združenih arabskih emiratov Abu Dabi in Dubaj, iz ZDA Florida, potem pa še Malta, kot udeleženka raziskave v malteščini (raziskavo so primarno izvedli v angleščini) in Južna Afrika v angleščini in afrikanščini. Bocvana, Honduras, Maroko in Kuvajt so PIRLS izvedli v 6. razredu, teh rezultatov prav tako ne obravnavamo v tem poročilu. V letu 2011 so imele države z nizkimi (pričakovanimi) dosežki na PIRLS možnost znanje branja raziskati s pomočjo novo uvedene raziskave prePIRLS (predPIRLS), kjer so znanje branja testirali z nekoliko lažjimi besedili. Tudi teh rezultatov v našem poročilu ne navajamo. PrePIRLS so izvedle Bocvana, Kolumbija in Južna Afrika.

V Sloveniji je v PIRLS 2011 sodelovalo 195 šol, v njih pa 4512 učenk in učencev, njihovih staršev, učiteljev in učiteljic ter ravnatelj in ravnateljic oziroma vodij podružničnih šol. Učenke in učenci so prvi dan reševali test iz bralne pismenosti, drugi dan pa test iz znanja matematike in naravoslovja (oziroma obratno, vrstni red je bil vnaprej določen). Bralni test je trajal 2 x 40 minut. Prvi dan izvedbe so učenci po testu izpolnjevali še *Vprašalnik za učence in učenke*. Starši so izpolnjevali *Vprašalnik za starše*. Smo ena izmed držav z najvišjim deležem izpolnjenih vprašalnikov za starše (preko 95%).

1. Rezultati PIRLS 2011

Daleč najboljše bralce imajo Hongkong (571 točk), Rusija (568), Finska (568) in Singapur (567). Sledijo jim Severna Irska (558), Združene države Amerike (556), Danska (554), Hrvaška in Tajvan (553) ter Anglija in Irska (552). Te države imajo bralno povprečje nad višjim mednarodnim mejnikom 550 točk.

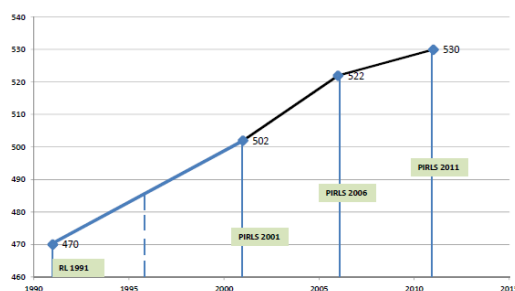
Slovenija ima 530 točk, kar je 8 točk bolje kot pred 5 leti (oziroma 9 točk, če računamo z decimalnimi števili). Največ bralcev nad najvišjim mednarodnim mejnikom 625 točk ima Singapur (24% učencev). V Sloveniji je najvišji mednarodni mejnik doseglo 8% učencev, višjega pa 42%. Srednji mejnik je doseglo 79% učencev, nižjega pa 95%. V letih 2001 – 2011 je bralno pismenost izboljšalo deset držav, poleg Slovenije še Češka, Rusija, Kolumbija, Hongkong, Iran, Norveška, Slovaška in ZDA in Singapur. Dosežek je v zadnjih desetih letih padel Bolgariji, Litvi, Nizozemski in Švedski, v zadnjih petih letih pa Avstriji, Nemčiji, Madžarski in Italiji.

2. Trendi v bralni pismenosti za Slovenijo

Raziskave RL 1991 in PIRLS 2001, 2006 in 2011 kažejo, da se bralna pismenost slovenskih šolarjev vseskozi pomembno zvišuje.

V letu 1991 je bil bralni dosežek (preračunano na točke PIRLS) **470 točk**, v letu 1991 **502 točki**, leta 2006 **522 točk** in v letu 2011 **530 točk**. Ker so nekatere države (npr. Švedska, Islandija) v preteklih zajemih izvedle raziskavo na dveh vzporednih populacijah, vemo, da eno leto starejši otroci, ki so eno leto dlje v šoli, dosežejo približno 40 točk višji rezultat. Slovenija je v 10 letih rezultat izboljšala za 30 točk, v 20 letih pa za 60 točk.

Trend bralnih dosežkov od leta 1991 do 2011

V letu 2011 beležimo porast deleža učencev na vseh 4 mednarodnih mejnikih (v tabeli navajamo odstotke učencev, ki so dosegli določen mejnik):

	PIRLS 2001	PIRLS 2006	PIRLS 2011
Najvišji mednarodni mejnik 625 točk	3	6	8
Višji mednarodni mejnik 550 točk	25	37	42
Srednji mednarodni mejnik 475 točk	76	76	79
Nižji mednarodni mejnik 400 točk	94	94	96

3. Dečki, deklice

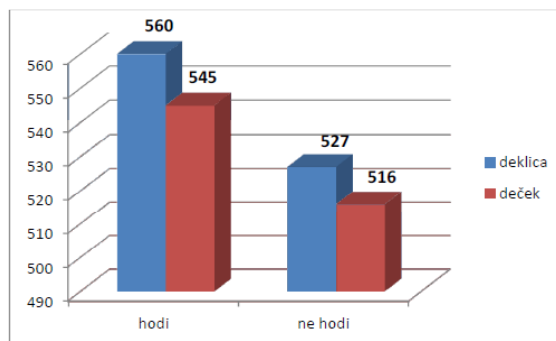
Kot v letu 2001 in 2006 so imele tudi v letu 2011 deklice pomembno višji bralni dosežek od dečkov. V Sloveniji so deklice dosegle 539 točk, dečki pa 523 točk, kar je 16 točk razlike. To je tudi povprečje za vse v raziskavi udeležene države. Razlike v branju med spoloma je treba obravnavati zelo previdno. Prvič, te razlike so glede na razlike med drugimi skupinami otrok (recimo med otroki, ki imajo izobražene starše ali neizobražene starše, med otroki, ki obiskujejo glasbeno šolo, in tistimi, ki je ne) relativno majhne. 16 točk ni razlika, ki bi dobrega bralca ločila od slabega. Vsi otroci, ki ne dosegajo višjega mednarodnega mejnika so v nevarnosti, da bodo za vedno ostali ne-dobri ali celo slabi bralci. Drugič, razlike med povprečnimi bralnimi dosežki držav so velike, vendar pa te razlike med državami ne nastajajo zaradi razlik med spoloma. Kjer so deklice visoko na bralni lestvici, so visoko tudi dečki, pa čeprav je med njimi nekaj točk razlike. Za nobeno državo ne velja, da bi bile deklice visoko, dečki pa nizko, to preprosto ni mogoče, saj dosežek na bralnem testu ni neposredno odvisen od spola, ampak razlike med dečki in deklicami nastanejo zaradi drugih dejavnikov, ki se med spoloma razlikujejo.

4. Regije v Sloveniji

Bralni dosežki se po statističnih regijah zelo razlikujejo. Najvišji dosežek imata Osrednjeslovenska (541 točk, standardna napaka = 1,0) in Notranjsko-kraška regija (542 točk, SN=3,4). Notranjsko-kraška regija ima nekoliko večjo standardno napako, saj je v tej regiji izredno malo učencev, katerih zajeti vzorec predstavlja 399 učencev od 17.316 otrok v populaciji oziroma 2,3 %. Četrtošolci Osrednjeslovenske regije pa predstavljajo približno četrtno populacije (24,8 %). Po rezultatu sledijo Gorenjska in Goriška regija, nato Podravska, Obalno-kraška in Zasavska. Za njimi so še Jugovzhodna, Spodnjeposavska in Savinjska regija. Čisto na dnu lestvice bralnih dosežkov v Sloveniji sta Koroška in Pomurska regija. Razlika med povprečnima dosežkoma Osrednjeslovenske in Pomurske regije je 35 točk. Razlika bi bila še večja, če bi iz Pomurske regije izvzeli Mursko Soboto kot z vidika pismenosti privilegirano urbano okolje. Dosežka Pomurske in Koroške regije sta v razponu 7 točk, vendar razlika ni statistično pomembna. Se pa bralni dosežek Pomurske regije statistično pomembno razlikuje od vseh drugih regij v Sloveniji. Razlike med regijami ne nastajajo zaradi razlik v kvaliteti šol. Če pogledamo celotno Slovenijo in razlike med šolami, vidimo, da le 8,5 % (*intra class correlation*) razlik v dosežku otrok lahko pripišemo šoli, ostalih 91,5 % pa je posledica drugih dejavnikov. Velike razlike v bralni pismenosti otrok, ki niso posledica šolskega izobraževanja, se po vsej verjetnosti nanašajo na otrokovo domače okolje. Bralni dosežek je močno povezan z viri za učenje, ki jih ima otrok doma. Za dejavnike doma je primeren dohodek v družini ključnega pomena.

5. Družinski dejavniki, glasbena šola in vrtec

Z bralno pismenostjo se pozitivno povezujejo izobrazba staršev, število knjig v družini, število otroških knjig, dobre opismenjevalne veščine pred vstopom v šolo, predopismenjevalne aktivnosti pred vstopom v šolo, naklonjenost staršev branju, obiskovanje vrtca in obiskovanje glasbene šole. Pomemben je jezik, ki ga otroci govorijo pred šolo ter pričakovanja staršev glede izobrazbe, ki naj bi jo dosegel njihov otrok. Dejavniki, ki je najmočnejše povezan z bralno pismenostjo, je izobrazba staršev, sledita ji število knjig in število otroških knjig. Z drugimi dejavniki je potrebno biti nekoliko previdnejši. Omenili smo že bralno pismenost dečkov in deklic. Med obema je 17 točk razlike. Če primerjamo dečke, ki hodijo v glasbeno šolo, in deklice, ki ne hodijo, dobimo zanimivo sliko:

Če obiskovanje glasbene šole kontroliramo z izobrazbo staršev, statistično pomembna razlika še vedno ostaja, vendar je njena povezava bistveno šibkejša. To se zgodi zato, ker imajo otroci, ki hodijo v glasbeno šolo, bistveno bolj izobražene starše, kot otroci, ki ne hodijo v glasbeno šolo.

Vrtec pokaže še bolj zapleteno sliko. Ko gledamo surove podatke, vidimo, da več let obiskovanja vrtca pomeni boljšo bralno pismenost. Otroci, ki obiskujejo vrtec, imajo statistično pomembno višji bralni dosežek. Ko obiskovanje vrtca kontroliramo z izobrazbo staršev, povezava izgine (oziroma je razlika 3,6 točk, ki pa ni statistično pomembna). To nikakor ne pomeni, da je vrtec odveč. V raziskavi TIMSS dobimo povsem druge rezultate. Neznačilnost bralnih rezultatov ob obiskovanju vrtca morda pomeni, da je interakcij odraslega z otrokom premalo. To nas napeljuje k sklepu, da bi morale biti skupine v vrtcih veliko manjše, zlasti v privilegiranih okoljih.

6. Šola in bralna pismenost

Učenci na šolah, kjer imajo več učencev iz ekonomsko deprivilegiranega okolja, imajo nižji bralni dosežek kot ostali učenci. Dosežki v branju v Sloveniji niso povezani z pomanjkanjem učnih virov, ki ga občutijo učitelji in ravnatelji. Višje bralne dosežke imajo učenci v šolah, kjer ravnatelji ocenjujejo, da ima večji delež učencev ob vstopu v šolo dobre predopismenjevalne veščine. Učenci v šolah, kjer imajo šolske knjižnice manj kot 500 knjig (takih učencev je le 6%) imajo dobrih deset točk višji bralni dosežek kot učenci, kjer je v šolskih knjižnicah več kot 5.000 knjig (takih otrok je 66%). Nič ne vemo o tem, kakšne so knjige v teh knjižnicah, ali so redno posodabljene, ali gre za otroško in mladinsko literaturo itd., vsekakor pa je to podatek, ki ga je potrebno še raziskati. Kar 11 točk nižji dosežek pa imajo učenci na šolah, kjer imajo 1 računalnik za 6 – 7 učencev kot tam, kjer pride 1 računalnik na 1 -2 otroka. Vsekakor tu ne gre za računalnike, ki bi bili neprestano na razpolago učencem, ampak so to večinoma računalniki v računalniških učilnicah.

Šolarji, kjer učitelji gojijo visoka pričakovanja do njihovih akademskih dosežkov, imajo pomembno višje rezultate kot učenci, katerih učitelji teh pričakovanj ne gojijo v tako visoki meri.

Slovenija je država, kjer se posamezne opismenjevalne veščine uvajajo relativno pozno, vendar ne vemo še, koliko je ta podatek zares povezan z bralno pismenostjo. Podobno pozno kot naši otroci se začnejo različnih opismenjevalnih veščin učiti tudi na Finskem, kjer so otroci med najboljšimi bralci na svetu.

Z dobrimi bralnimi dosežki se tako pri nas kot po svetu povezuje varna in urejena šole, ter šola, kjer z disciplino ni težav.

Zelo pereč problem, tudi v povezavi s pismenostjo, se kaže problem medvrstniškega nasilja.

V Sloveniji je med četrtošolci 50% učencev, ki skoraj nikoli niso bili žrtve medvrstniškega nasilja. Njihov bralni dosežek je 538 točk. Učenci, ki so bili v Sloveniji mesečno žrtve medvrstniškega nasilja (teh je 32 %), so dosegli 535 točk. Učenci, ki so tedensko žrtve – takih je kar 18 % –, dosežejo le 502 točki na testu bralnega razumevanja. To so zelo alarmantni podatki; prvič je žrtev zelo veliko, drugič pa so to otroci, ki dosegajo slabe rezultate na testu bralne pismenosti in je to podatek, ki nam morda kaže pot do rešitve. Če vemo, kdo so slabi bralci (otroci manj izobraženih staršev, iz ekonomsko slabše stoječih družin), in vemo, da so žrtve nasilja tudi slabi bralci, lahko slutimo, da gre morda za isto kategorijo otrok. Ko povežemo podatke, pa vidimo, da so žrtve nasilja razporejene po vseh socialnih skupinah, da imajo žrtve nasilja v vseh socialnih skupinah nižjo bralno pismenost od otrok v istih socialnih skupinah, ki niso žrtve nasilja ali pa so to le redko. Kaj je vzrok in kaj posledica, na tem mestu ne moremo odgovoriti. Vendar je to problem, ki ga je nujno potrebno raziskati.

Zaključek

Če je družina močan dejavnik, to ne pomeni, da ga je treba še okrepiti. Šola ima pri opismenjevanju v Sloveniji premajhno vlogo. Najpomembnejši dejavniki pri opismenjevanju so tako družinske okoliščine, iz katerih izhaja otrok. Če želimo to stanje preseči, se mora šola aktivneje ukvarjati z opismenjevanjem, in to ne samo pri slovenščini, ampak pri vseh predmetih. Če rečemo, da naj šola kompenzira šibek kulturni kapital, ki ga imajo otroci na voljo doma, to ne pomeni, da mora šola umetno zmanjševati razlike med različnimi socialnimi skupinami. Nasprotno, javna šola mora vsakemu otroku omogočiti, da razvije svoj potencial. Izkušnje raziskave PIRLS iz drugih držav nam kažejo, da je načrten dvig pismenosti mogoč (zlasti primer Nizozemske in Hongkonga). Za to bi bila verjetno potrebna pozitivna diskriminacija pri pomoči šolam, da okrepijo materialne zmožnosti (dostopnost do bralnega gradiva na papirju in preko računalnikov) in nadaljnjem izobraževanju učiteljev.

V letu 2011 smo v Sloveniji, kot v veliki večini drugih sodelujočih držav, bralno pismenost (PIRLS) ter znanje matematike in naravoslovja (TIMSS) v četrtem razredu preverjali na istih učencih. Rezultate o povezanosti bralne pismenosti ter znanja matematike in naravoslovja bomo raziskali in objavili prihodnje leto.